

KADONNUT RAJA

KADONNUT RAJA - teoksia hyvän ja pahan suhteellisuudesta -näyttely

Jyväskylän taidemuseon alagalleriassa 16.1.–1.3.2009

Teksti ja kuvat: Minja Revonkorpi

Kannen kuva: Raisa Nerg

Paino: Jyväskylän yliopistopaino, 2009

KADONNUT RAJA

-hyvän ja pahan pohdintaa taiteen keinoin

Lahden ammattikorkeakoulu | Taideinstituutti
Opinnäytetyön kirjallinen osuus
Minja Revonkorpi
Toukokuu 2009

SISÄLTÖ

Kadonneita rajoja etsimässä	7
Yhteenkietoutuneet käsitteet	8
Kauniisti puettu paha	11
Taide kommentoi yhteiskuntaa	19
Uskonto ja tieto ristitulessa	23
Tarkoituksenmukaista estetiikkaa	27
Tiedän olevan hyvää ja kaunista – enemmän kuin unelma onnesta	30
Materiaalin ja tekniikan ilmaisullista leikkiä	34
Lopuksi	37
Minua inspiroineet tekstit, kuvat ja keskustelut	41
Lähteet	42

Ristiriita.

Vastakkainasettelu.

Arvaamattomuus.

Pelkistäminen.

Estetiikka.

Oivallus.

Kadonneita rajoja etsimässä

Maailma koostuu toisilleen vastakkaisista käsitteistä, jotka palautuvat hyvän ja pahan yhteyteen ja ykseyteen. Näiden käsitteiden vastakkaisuus on näennäistä, sillä elämämme monimuotoisuudessa kaikki asiat kietoutuvat mielenkiintoiseksi vyyhdeksi arvoja ja ajatuksia, suunnitelmia ja tekoja. Kaikella on oikeutuksensa jonkun mielestä, asioista kiistellään, lakeja säädetään ja maailma kulkee niiden varassa mutta kuitenkin niistä välittämättä. *Kadonnut raja* -näyttelyssäni pohdin elämän ristiriitaisuutta ja kauneutta sekä kauneuden takana piilevää, kenties tervetulluttakin uhkaa.

Minulla on monta roolia, joissa kaikissa olen oma itseni. Opiskelijan ja opettajan rooli, yrittäjän ja työntekijän rooli, lapsen ja aikuisen rooli. En koe niitä toisiaan pois sulkeviksi. Voin olla yhtäaikaan kaikkea, kun en välitä liikaa ympäristön asettamista odotuksista. Minussa on raja ja rajattomuus. Rajattomuus ilmenee siinä, että taiteessa minulla on mahdollisuus tehdä mitä vain. Se on taiteen parhaita puolia. Minua eivät rajoita tekniikat, se mitä muut ajattelevat, eikä oma pää. Rajallisuuden tunne tulee yleensä ulkopuolisten vaatimusten myötä. Täytyy pärjätä, edistyä, täyttää odotukset. Muun elämän sovittaminen taiteen kanssa yhteen voi myös tuntua rajoittavalta – aikataulut ja arjen rutiinit vaativat osansa. Rajojen myötä saattaa tulla lukkoja, joiden avaimet on onneksi itsellä. Esimerkiksi pitkä tauko tekemisessä voi aiheuttaa lukon; on vaikea päästä uudelleen alkuun. Lukkoja syntyy myös epäonnistumisista tai alemmuudentunteista. Kuitenkin rajattomuus vie voiton, sillä se on osa taiteen ominaisuusluonnetta. Rajattomuus on elämäntapa. Minua ei rajoita mikään!

Yhteenkietoutuneet käsitteet

Päivittäin kohtaamistamme asioista ja ihmisistä muodostuu elämämme todellisuus joka on sidoksissa erilaisiin vastakkainasetteluihin ja ristiriitoihin. Omat valinnat ja mieltymykset reunustavat polkua jota kuljemme. Mitkä voimat maailmassamme hallitsevat? Minkä annamme vaikuttaa itseemme? Olemmeko tarpeeksi vahvoja ollaksemme sitä mitä todellisuudessa olemme?

Jokaisessa ihmisessä on valoisa ja pimeä puoli, mutta ne eivät välttämättä ole tasapainossa. Maailma kokonaisuudessaan muodostuu hyvästä ja pahasta. Ne kietoutuvat yhteen niin voimakkaasti, ettei aina voi erottaa kumpi on kumpaa. Tämä kokonaisuus kiehtoo minua suunnattomasti. Ristiriidat jotka ovat läsnä myös minussa ihmisenä, ovat lopulta koko maailmaa määrittäviä voimia. Sota ja rauha, ystävä vai vihollinen, kaunis vai ruma, sallittu vai kielletty, hyvä vai paha. Ajattelemme politiikkaa, ruokaa, ihmisiä, eläimiä, rikollisuutta, työtä tai mitä tahansa asiaa, siitä voidaan käydä arvo- ja mielipidekeskustelua puolesta ja vastaan. Baudelairenkin mukaan moraalisesti arveluttavat ilmiöt koskettavat jokaista ihmistä.¹ Totuus on veteen piirretty viiva.

Hyvä ja paha ovat ihmismielen syvimmistä sopukoista kumpuavia peruselementtejä, joista ihmisyys rakentuu. Kauneus voi olla irvokasta rumuuden peittäjänä, mutta samalla välttämätöntä sen vertailukohtana. Rumuus voi tukea kauneutta.² Hyvän ja pahan ykseys ja yhteys antavat elämälle jännitteen. Hyvän ja pahan käsitteet ovat suhteellisia; mikä on toi-

¹ Kunnas 2008, 155.

² Ibid., 155.

selle paha, on toiselle hyvä. Tämä dualistinen vastakkainasettelu ilmenee tavalla tai toisella eri kulttuureissa. Esimerkiksi eläinten uhraaminen on luonnollista alkuperäiskulttuureissa. Länsimaisilla ihmisillä on taipumus tuomita se pahaksi, mutta onko oikeutta tuomita vuosisatoja vanhaa perinnettä? Alkuasukkaiden elämäntavat ovat kuitenkin luonnonläheisiä, kun taas länsimaissa ympäristö tuhoetaan elämällä sen kustannuksella. Siinä tuhoutuu paljon enemmän elollisia olentoja lintujen hukuessa öljyyn ja puiden sairastuessa kasvukyvyyttömiksi. On tekopyhää tuomita erilaisuutta ottamatta huomioon omia syntejä. Ihmisen käyttäytymisen moraalisisessa hierarkiassa hyvä ja paha ovat ääripäitä. Hyvyys ja pahuus voidaan nähdä toistensa olemassaolon edellytyksinä.

Jokapäiväisessä elämässämme kohtaamme jatkuvasti tilanteita, joissa nämä molemmat puolet ovat läsnä, niin että kumpikaan ei ole oikea tai väärä, vaan kaikki riippuu näkökulmasta. Arvomaailmojen erilaisuus aiheuttaa ristiriitoja, samoin epätasa-arvoisuus, kateus ja ennakkoluulot. Lapsen paha saattaa olla eri asia kuin aikuisen. Aikuisella on varmasti tieto miten haavoittaa tai olla haavoittamatta, lapsi voi sanoa tietämättään pahasti. Tieto on viisautta, mutta se voi olla myös rasite. Pahan olemus riippuu myös aikakaudesta ja sen normeista ja ihmisistä. Nykypäivänä monet sellaiset asiat, jotka vielä pari vuosikymmentä sitten tulkittiin pahaksi, koetaan sallituiksi tai vähintäänkin neutraaleiksi. Esimerkiksi homoseksuaalisuus ei ole enää synty, vaan yksi monista seksuaalisen suuntautumisen muodoista.

Arvot-maalaukseni rinnastaa sydämen arvot ja kylmät arvot, rahan ja kaupallisuuden. Annamme liikaa valtaa markkinataloudelle oman hyvinvointimme kustannuksella? Kauppojen jokapäiväinen aukiolo, kauppakeskusten jatkuva rakentaminen ja työn päästäminen perhearvojen edelle luovat kiireen tuntua yhteiskuntaamme. Teoksen punainen väri muistuttaa intohimosta elämään ja sen inhimillisyyteen.

Arvot | 2008, akryyli- ja öljyväri levyllä, 61 x 122 cm

Seuraava aukeama:
Pahan kauniita kukkia | 2008, akryyli- ja öljyväri levyllä, 122 x 244 cm

Kauniisti puettu paha

Paha on kiehtonut ihmistä aikojen alusta saakka, kielletyn hedelmän kaipuu saa ihmisen terästäytymään ja ehkä elämään täydemmin. Pelkkä hyvä kuulostaisi ihanteelliselta paratiisilta, mutta olisi pidemmän päälle latteaa. Ihmiset tylsistyisivät täysin. Sen vuoksi paha on saanut alkunsaikin, että paratiisissa kiellettyä hedelmää haukanneet Eeva ja Aatami oli helppo vietellä jännitykseen. Saatanalliset viettelykset saavat syvyyttä kristillisistä ylikorostuneista hyveistä.³ Mutta tullessaan tietoisuutemme paha on tuonut myös kauneutta ja vertailukohtia; emme tietäisi miten hyvää jokin on, elleimme voisi verrata sitä johonkin pahempaan. Muoti ja mainonta käyttävät hyväkseen epäsovinnaisia ja tahrattua kuvastoja⁴; ne antavat ihmiselle mahdollisuuden löytää kauneus itse.

Minua on aina kiehtonut ristiriitaisuus asioissa ja ihmisissä; että voi olla monta erilaista näkökulmaa saman asian ja saman ihmisen sisällä. Itse koen olevani melankolinen optimisti. Charles Baudelairin *Pahan kukissa* runoilija käsittelee kauniilla sanoilla elämää kaikkine puolineen ja ihmistä heikkouksineen, paheineen, viattomana ja kärsivänä. Kauneus ja paha kulkevat rinnakkain myös monissa elokuvissa sekä musiikissa, ja siinä päästäänkin olennaisen ristiriidan äärelle; pahan asian kuvaaminen kauniisti on mielestäni kiehtovampaa kuin se, että paha näytettäisiin kaikessa brutaaliudessaan. Tämä näkökulma kertookin hieman romanttisesta suhtautumisestani maailmaan. Valo näyttää kauneimmalta pimeydessä, kuten hyvyden löytyminen pahuuden keskeltä.

³ Kunnas 2008, 158.

⁴ Kinnunen 2000, 330.

Les belles
fleurs de mai

Maalasin *Pahan kauniita kukkia* -teoksen hyvin intuitiivisesti; halusin tehdä kauniin teoksen, jossa näennäinen kauneus osoittautuukin hieman uhkaavaksi, kuten maalaamani tummat, rosoiset kukat. Itselleni tämä oli eräänlainen avainteos. Löysin sitä maalatessa teknisiä keinoja, joita olin etsinyt, ja teos toimii myös kunnianosoituksena Baudelairelle. Sen vuoksi *Les belles fleurs du mal* lukee ranskaksi. Teksti myös näyttää kauniilta ranskan kielisenä, mikä ei ole lainkaan merkityksetön asia.

Moni pahan tekijä uskoo tekevänsä tekonsa hyvän puolesta. Sotiin liittyy taistelu oikeasta ja väärästä. Paha voi piillä yhteiskunnan rakenteissa ja kulttuurin vinoutumisissa, jotka ihmiset ovat ymmärtämättömyyttään saaneet aikaan.⁵ Rikokset voivat syntyä epätoivosta, halusta korjata epäoikeudenmukaisuutta, välinpitämättömydestä. Asia johtaa toiseen, kunnes on liian myöhäistä perääntyä. Silloin välinpitämättömyys on defenssi, joka auttaa rikoksenteikijää selviytymään eteenpäin. Pahan tekijä ei ehkä halunnut tehdä pahaa pahan vuoksi, vaan hänellä oli alun perin muu syy. Pahalla vain on taipumus lisääntyä nopeasti ja vallata oma paikkansa. Rikosta ei voi puolustaa eikä pahaa voi oikeuttaa millään tavoin, mutta niitä voi joissakin tapauksissa yrittää ymmärtää.

Teokseni *Jokainen heistä syntyy hyvänä, mutta mitä sitten tapahtuu?* kuvaa sitä, miten arvaamattomille poluille maailma voi ihmisen viedä. Vaikka kuinka toivoisimme, kaikista lapsista ei kasva kilttejä hyvän puolustajia. Joistakin tulee rikollisia, jotkut joutuvat huume-kierteeseen, jotkut tuhoavat toisten elämän omansa ohella. Väliillä syytetään ympäristöä, väliillä perimää. Väliillä tuntuu että kaikki on vain sattumaa eikä syllisiä ole. Tämän tiedon varjossa meidän on vain elettävä, yritettävä parhaamme ja toivottava parasta.

⁵Kunnas 2008, 308.

Jokainen heistä syntyy hyvänä, mutta mitä sitten tapahtuu? |

2008, akryyli- ja öljyväri levyllä, 61 x 122 cm.

Kunnas viittaa Dostojevskin *Rikokseen ja rangaistukseen*, joka käsittelee moraalia ja epämoraalia päähenkilö Raskolnikovin kautta. Pohdinnan kohteena on paha hyvän palveluksessa. Pahaan voidaan liittää myös karismaa ja älyä, joka tekee siitä paitsi houkuttelevamman, niin myös kieroutuneemman ja vaikeammin hallittavan. Esimerkiksi *Uhrilampaat*-eloku-
van sarjamurhaaja Hannibal Lecter on äärimmäisen älykäs sairaalloisen pahan tekijä. Hyvin käyttäytyvä "herrasmies" joka kykenee huiputtamaan lähes ketä tahansa älynsä ansiosta. Tässä tapauksessa siis näennäinen hyvä palveleekin pahaa. Minua ei kuitenkaan kiinnosta brutaalin ja tarkoituksettoman pahan kuvaaminen tai analysointi, vaan se pienimuotoinen julmuus, jota me jokainen kohtaamme tavallisessa elämässämme ja jota kenties tietämättämmekin verhoamme viattomuuden kaapuun. Kiusaaminen, kateus, kilpailu, pettäminen, narsismi, epäoikeudenmukaisuus ja muut ihmisluonteen negatiiviset piirteet saattavat tulla esiin yllättävissä tilanteissa, odottamattomina välähdyksinä hyvän keskellä, mutta tavallaan inhimillisinä.

Pienissä arkipäiväisissä tilanteissa esiin tulevaa pahuutta on helpompaa käsitellä kuin selkeää rikollisuutta. Kunnas toteaa, että ihminen tarvitsee silloin tällöin vapauden toimia ilman normeja.⁷ Silloin mielenosoitukset ja protestit tai vaikkapa juuri taiteen kautta mielipiteen ilmaiseminen ovat keinoja saada mielipiteensä ilmaistua. Normien mukaan ääriaktivismi voi olla paha asia, vaikka sen tarkoitus olisi puolustaa hyvää. Konkreettisisissa toimenpiteisissä saatetaan mennä liian pitkälle, niin että lopulta aiheutetaan enemmän vahinkoa kuin hyvää (esim. turkistarhaiskuissa). Tässä mennään juuri rajalla, jota on vaikeaa määritellä ja mielipiteitä on puolesta ja vastaan. Kumpikaan ei ole yksiselitteistä pahaa eikä hyvää.

⁶ Kunnas 2008, 126.

⁷ Ibid., 137.

PERFE

MRO

Kuinka kiltti tyttö oppii kiroilemaan -teos lähestyy humoristisesti ja groteskisti oman tahdon löytymistä. Kirjottu pyhäkoulukaulus saa tuntea perkeleen roiskahduksen. Teos syntyi nopeasti, mielijohteesta, samoin kuin ärräpää tärähtää sopivassa tilanteessa. Teos tuo esille sen, kuinka ulkopuolelta tulevat säännöt voivat tuhkahduttaa ihmisen todellisen luonteen. Auktoriteettien liika kunnioittaminen aiheuttaa tasapäistämistä ja persoonallisuuden kuskistamista. Jokaisen yksilön mielipiteiden tulisi olla samalla viivalla asemasta riippumatta.

Edellinen sivu:

Kuinka kiltti tyttö oppii kiroilemaan | 2009, akryyli- ja öljyvärei levyille, 61 x 61 cm.

Taide kommentoi yhteiskuntaa

Taiteessa pitäisi voida astua rajan yli ja kommentoida ympärillä tapahtuvia epäkohtia melko turvallisesti, mutta siinäkin ääritapaukset johtavat oikeudenkäynteihin ja rangaistuksiin, kuten esimerkiksi kuvataiteilija Ulla Karttusen lapsipornotuomioon vuonna 2008. Taiteilija halusi tuoda esille ajankohtaisen pahuuden ilmenemismuodon, mutta joutuikin itse syytettyjen penkille. Kirjailija Jarkko Tontti viittaa blogissaan Pauli Rautiaisen kirjaan *Taiteen vapaus perusoikeutena*, jonka mukaan "taiteen vapauden turvaava perustuslain säännös on erittäin heikosti tunnettu".⁸ Tämän vuoksi taiteesta saadut tuomiot usein yllättävät. Tulkinta on moninaista. Tontin mukaan myös sarjakuvan levittämistä on yritetty rajoittaa Suomessa 1950-luvulla, kunnes huomattiin että kotimaisissa sarjakuvissa yleensä hyvä voittaa ja paha saa palkkansa. Vuonna 1969 puolestaan Harro Koskinen sai syytteen jumalanpilkasta, koska hänen sikataideteoksensa roikkui ristillä.⁹ Tällaiset yhteiskuntaa kommentoivat teokset voivat saada ihmiset ajattelemaan ympärillämme esiintyviä epäkohtia, mutta sitä pidetään toisinaan liian vaarallisena. Tosin tuomittujen taiteilijoiden teoksineen saama julkisuus toimii myös keskustelun herättäjänä, mutta taiteilija itse näennäisen pahan tekijänä joutuu outoon asemaan.

⁸ <<http://www.jarkkotontti.net/blog/esseita-ja-arvostelua/ilmaisunvapauden-uudet-ja-vanhat-uhat-kirjailija-42008/>> 16.4.2009

⁹ <<http://www.jarkkotontti.net/blog/esseita-ja-arvostelua/taide-vapaaksi-pauli-rautiaisen-kirjasta-taiteen-vapaus-perusoikeutena-niin-nain-32008/>> 16.4.2009

Teokseen *Synti ja viattomuus* valitsemani väripari kuvaa mustavalkoista suhtautumista kyseiseen aiheeseen. Maailmassa ei osata erottaa todellista hyvää ja paha, ei katsota pinnan alle vaan tuomitaan asioita ja ihmisiä ulkoisten seikkojen perusteella. Letit kummallakin puolella kuvaavat pikku tyttöä, joka on viattomuuden symbolina paljon käytetty. Mutta lettien asettelu kertoo piiloviestin seksuaalisuudesta. Seksuaalisuus kätkee hyvin paljon sekä synnin että viattomuuden diskursseja.

Kovia kokenut mutta puhdas | 2009, lateksi

Edellinen aukeama:

Synti ja viattomuus | 2008, kollaasi, hiukset, akryyli- ja öljyväri levyille, 122 x 244 cm

Uskonto ja tieto ristitulessa

Jouduin pohtimaan sananvapausasiaa suunnitellessani teosta, jonka alaosa koostuu tekstiä sisältävistä kollaasimaisista papereista. Olin kaavaillut teosta, jonka nimeksi tulisi *Hyvä paha sana*. Alaosa olisi koostunut Raamatun lehdistä, jotka olisi värjätty tilkkutäkkimaiseksi kollaasiksi. Ymmärsin heti, että pyhän kirjamme käyttäminen taideteoksen materiaalina olisi arveluttavaa, sillä joutuisin repimään Raamatun sivuja. Löysin kirpputorilta persiankielisen Raamatun, ei siis Koraanin, vaan vain persiankielelle käännetyn luterilaisen kirjamme. Teksti muodostui oudoista merkeistä, ja ajattelin että tunnistamattomuus olisi lieventävä asianhaara. Paperi oli juuri sopivan ohutta värjättäväksi akvarellilla, ja se ryppäsi kauniisti. Raamatun sivuja maalatessa mieleeni alkoi kuitenkin hiipiä epäily siitä, olisiko muslimeihin viittaavan kirjainmateriaalin käyttö vieläkin pahempi asia. Mieheni oli sitä mieltä, että riskiä ei kannata ottaa – uskonnolliset asiat kun ovat aina maailmassa olleet hyvin tunteita herättäviä. Itsestäni alkoi tuntua siltä, että haluni sanoa juuri tuota asiaa ei ole niin palava, että viitsisin ottaa riskin. Vaihdoin hieman suunnitelmaa, ja rakensin kollaasin vanhan tietosanakirjan sivuista. Teoksen nimeksi tuli *Tieto lisää tuskaa*. Nimessä kertaantuu myös teoksen syntyprosessiin liittyvä dilemma. Jos en olisi tiennyt että uskonnolliset asiat ovat arkaluontoisia, olisin tehnyt teoksen alun perin suunnittelemani tavalla. Tieto siis lisäsi luomisen tuskaani. Mutta olisiko minulle edes tullut koko teoksen idea mieleen ilman tietopohjaani?

Seuraava sivu:

Tieto lisää tuskaa | 2009, kollaasi, vesi-, akryyli- ja öljyvärei levyllä, 122 x 122 cm

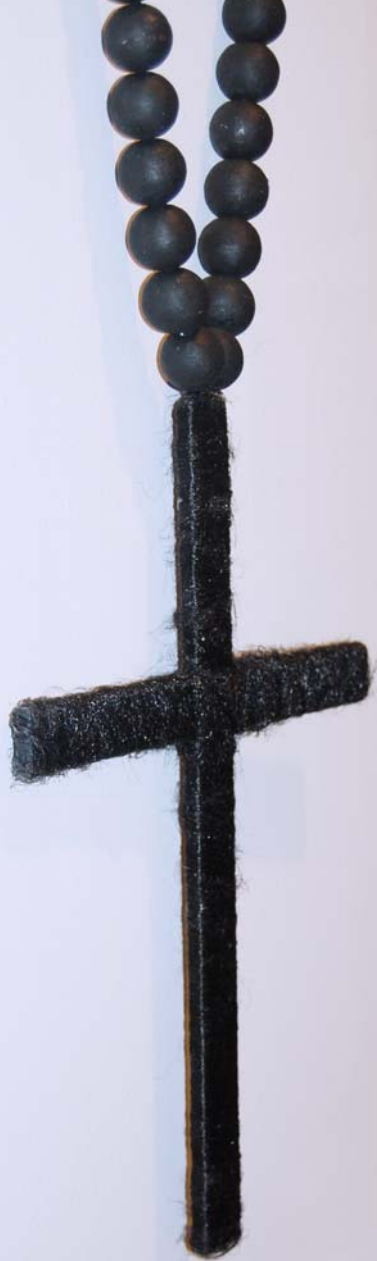
Tiedon merkitys on kaksisuuntainen. Tietoa haalitaan ja arvostetaan, mutta liikaa tietoa omaava henkilö saattaa vieraantua arkisesta toiminnasta. Hän saattaa menestyä uralaan, mutta sosiaaliset taidot ovat kenties jääneet tiedon jalkoihin. Tyhmäksi tekeytyvä ihminen saattaa päästä helpommalla; häneen ei kohdistu liikaa vaatimuksia. Muut eivät myöskään koe tietämättömyyttä ihmistä uhkaavaksi, joten hän saattaa olla suosittu seurassa. Tietämättömyydellä on mm. voitettu vuoden 2008 BigBrother tv-kilpailussa iso summa rahaa. Toisaalta tietämättömyys ja tyhmyys voi johtaa monenlaisiin ongelmiin vaikkapa ihmissuhteissa ja taloudellisesti. Täysin tietämättömänäkään ei tässä maailmassa oikein selviä. Siksi käymme kouluja ja yritämme kasvattaa lapsista yhteiskunnassa pärjääviä yksilöitä. On kenties viisasta kätkeä tietämyksensä ja ottaa se esille vasta sopivassa tilanteessa, tarvittaessa. Paljon tietoa omaava voi toki myös käyttäytyä typerästi käyttämällä tietoaan väärin tarkoituksiin. Poliittisessa maailmassa tällaista tapahtuu runsaasti. Tieto voi joutua väärin käsiin ja johtaa vakaviin ongelmiin. Tieto ei siis ole yhdentekevää; sen käyttäminen vaatii älyä ja harkintaa.

Uskonnoilla on yleensä yksiselitteiset tulkinnat hyvästä ja pahasta, siksi ihmisten on helppo turvautua niihin. Uskonto tuo mukanaan turvallisuuden tunnetta, ikään kuin joku olisi ajatellut valmiiksi maailman järjestyksen. Katolisen uskonnon kannattaja, perussuomalaisten puolueen puheenjohtaja, kansanedustaja Timo Soini selitti asiaa tv:n viihdeohjelmassa¹⁰ niin, että koska hän on valinnut katolilaisuuden, hän on samaa mieltä kuin tämä uskonto. Kysymys oli naispappeudesta, jota katolinen kirkko ei hyväksy. Muut keskustelijat yrittivät tivata Soinin *henkilökohtaista* mielipidettä, mutta hän pysyi uskontonsa suojissa, ollen siis samaa mieltä sen kanssa.

¹⁰ Maria! 9.4.2009, Nelonen.

Teokseni *Pimp my prayer* käsittelee sitä, kuinka uskontokin halutaan nykyisin tuoda houkuttelevaksi ihmisille, kun kirkosta erotaan suurin joukoin ja kirkon pitää puolustaa olemassaoloaan. On hyvin inhimillistä, että kirkon piirissäkin halutaan olla mukana nykypäivässä ja puhua nykyihmisen kielellä. Teokseni suurikokoinen rukousnauha voisi yhtä hyvin olla rap-artistin kaulakoru kuin henkilökohtainen uskonnollinen voimaesine. Hiusmateriaalin käyttö ristin peittona kuvaakin juuri uskonnon henkilökohtaista luonnetta ja samanaikaista herkkyyttä ja vahvuutta. Asian pukeminen viihteelliseen ja helpommin kaupattavaan muotoon saattaa kuitenkin muuttaa sen syvällistä luonnetta; uskoon tullaan nykyisin huvittavan helposti, mutta se ei näy välttämättä missään toiminnassa. Vaikeiden tapahtumien seurauksena monet julkisuuden henkilöt hehkuttavat lehtien palstoilla uskoon tuloaan, mutta meno jatkuu muuten samanlaisena. Uskonto on kuin päälleliimattu sädekehä, jonka varjolla kaiken tekemänsä pahan voi saada anteeksi.

Pimp my prayer | 2009, sekatekniikka

Tarkoituksenmukaista estetiikkaa

Omissa teoksissani minulle on tärkeää, että ne ovat esteettisiä. Estetiikka sanana kuulostaa kaunopuheiselta, koska olemme tottuneet ajattelemaan sen melko suppeasti ulkoiseen kauneuteen liittyvänä. Taiteessa tärkeää on kuitenkin osata nähdä myös rumuuden estetiikkaa. Estetiikka on moninainen käsite, jota seuraavassa yritän hieman avata.

Taideteoksen olemukseen ja kokemiseen liittyy jotakin joka jää väistämättä hämärän peittoon – tässä pääsemme estetiikan alueelle. Esteettisyys ja sen arviointi ovat jotakin, joka ei ole sellaisenaan havaittavissa. Liika taideteoksen järkeistäminenäkään ei kuitenkaan voi tyhjentävästi selittää teosta, sillä teoksen synnyttämät kokemukset ovat syviä, ne vaihtelevat henkilön ja tilanteen mukaan. Teoksen aiheuttamaa kokemusta ei kokija itsekään voi välttämättä selittää, joten tutkimuksenkin olisi siihen aika mahdotonta puuttua. Kokemusta voidaan toki tarkastella eri näkökulmista, ja tämä onkin yksi esteettisen arvosteluyhteyden mittari – nähdä asia monelta kannalta, keskustella, ottaa selvää, kiistellä. Keskustelun kautta muodostuu merkityksiä, syntyy kysymyksiä; opimme kenties näkemään teoksen arvoituksen ja se alkaa kiehtoa meitä. Heideggerin mukaan tehtävämme ei ole ratkaista taiteen arvoitusta vaan nimen omaan oppia näkemään tämä arvoitus.¹¹ Kun Heidegger puhuu teoksen arvoituksellisuudesta, hän sanoo sen olevan seurausta poissaolevan ja läsnäolevan jännitteisestä suhteesta. Teoksessa on läsnä outous, jota emme kohtaa jokapäiväisessä maailmassamme.¹²

¹¹ Heidegger 1995, 83.

¹² Luoto 2007, Taiteen estetiikka -luentosarja.

Myös Adornon mukaan taide vaatii esteettistä teoriaa ja intellektuaalisuutta. Taiteen arvoituksellinen luonne saattaa aiheuttaa taidetta tuntemattomalle vahvan vastareaktion. Mieleenpainuvinta Adornon hahmottelussa taiteen ymmärtämisen suhteen on mielestäni seuraava lause: *"Ymmärtäminen korkeimmassa merkityksessään, arvoitusluonteen ratkaiseminen siten että se samalla säilyy, on sidoksissa taiteen ja taiteellisen kokemuksen henkistymiseen, jonka ensisijainen väline on mielikuvitus."*¹³

Nykytaiteessa estetiikka ei ole välttämättä arvojärjestyksessä ensimmäinen määre. Liian selkeästi perinteistä estetiikkaa hyödyntäviä teoksia saatetaan jopa karsastaa. Mielestäni kuvataiteessa on aina kyse myös siitä, miltä jokin näyttää *suhteessa johonkin*. Estetiikka ei tarkoita vain sitä, onko jokin miellyttävän näköistä – sehän on makuasia, jossa totuutta ei ole – ja kauneuskin on aina katsojan silmässä. Estetiikka voi olla aiheen ja tekniikan saumatonta yhteensopivuutta, idean ja toteutuksen selkeyttä sillä tavoin, että teos viestii olemassaolollaan jotakin syvempää ja pysyvää. Arne Kinnusen mukaan esteettisen tiedon avulla taide jäsentää maailmaa ja opettaa havaitsemaan uudella tavalla. Kinnunen puhuu kauniin tarkoituksenmukaisuudesta teoksessaan *Estetiikka*. Esineen tai asian pitää olla kaunis, mutta myös tarkoituksenmukainen muodoltaan.¹⁴

¹³ Adorno 2006; Luoto 2007, Taiteen estetiikka -luentosarja.

¹⁴ Kinnunen 2000, 140, 278.

Myös Eero Ojanen viittaa tarkoituksenmukaisuuteen *Kauneuden filosofia* -teoksessaan.¹⁵ Tarkoituksenmukaisuus kauneuden kriteerinä on varteenotettava huomio. Funktionalismi esimerkiksi rakennustaiteen tyylisuuntana käytti tällaista kauneuden ihannetta hyväkseen – jokaisella rakennuksen osalla piti olla rakennuksen olemisen tapaan ja toimintaan liittyvä toiminto eli funktio. Turhia koristeluja ei funktionalistisissa rakennuksissa saanut olla. Tällaisen rakennustaiteen ideana ei siis ollut tehdä koristellun kaunistusta, vaan toimivuudeltaan kaunis.

Äly ja kauneus | 2009, sekatekniikka
Hyväsydäminen | 2009, sekatekniikka
Itsetuntemus | 2009, sekatekniikka

¹⁵ Ojanen 2001, 32.

Tiedän olevan hyvää ja kaunista – enemmän kuin unelma onnesta

Estetiikka voidaan liittää kauneuden näkemiseen laajassa merkityksessä; siinä ei ole kysymys mistään yksiselitteisestä kauneudesta joka olisi jotenkin yleispätevää. Kauneus liittyy myös hyvyyteen, totuuteen ja oikeudenmukaisuuteen, joiden ymmärtäminen onnistuu vain kun ihminen kohtaa jotakin itselleen vierasta ja näin joutuu etenemään ajattelussaan. Tämän myötä ihmisellä herää suhde maailmaan. Ihminen oppii ajattelemaan silloin kun hänen kauneuden kokemuksensa ylittää sen, mikä on yleisesti rakastettua – hän oppii ajattelemaan, mikä on hänestä itsestään kaunista ja rakastettavaa.¹⁶ Ihmisen alitajunnalla on suuri merkitys esteettisessä ymmärtämisessä. *Hyvyys, kauneus ja totuus eivät enää ole ykseys, jos ne unohtavat ottaa kumppaneikseen pahuuden, rumuuden ja valheen.*¹⁷

Kinnunen tuo esiin Kahlil Gibranin tarinan *Vaatteet*, joka kertoo kauneuden ja rumuuden luonteesta kuvaavasti.

*Eräänä päivänä Kauneus ja Rumuus tapasivat meren rannalla. Ja he sanoivat toisilleen: -Uikaamme meressä. Sitten he riisuutuivat ja uivat vedessä. Hetken kuluttua Rumuus palasi rannalle, pukeutui Kauneuden vaatteisiin ja jatkoi matkaansa. Ja myös Kauneus tuli merestä eikä löytänyt vaatteitaan. Ja koska hän ujosteli alastomuuttaan, hän pukeutui Rumuuden vaatteisiin. Ja Kauneus kulki tietään. Ja vielä tänäkin päivänä ihmiset erehtyvät niiden suhteen. On kuitenkin ihmisiä, jotka ovat nähneet Kauneuden kasvot ja tuntevat hänet vaatteista huolimatta. Ja on toisia, jotka tuntevat Rumuuden kasvot niin etteivät vaatteet suojaa sitä heidän katseiltaan.*¹⁸

¹⁶ Luoto 2007, Taiteen estetiikka -luentosarja.

¹⁷ Kunnas 2008, 158.

¹⁸ Kinnunen 2000, 318.

Kantin mukaan kaunis on hyvän symboli. Ajatus ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen, vaan se vaatii pohdintaa eri näkökulmista. Todellisuudessa kaunis ihminen voi olla ilkeä, kaunis muoto voi löytyä pahaa tarkoittavasta kuvasta jne. jolloin kauneus saa ikävän ja epäaidon roolin. Mutta kauneuteen voi toki suhtautua pelkkänä kokemuksena, pinnallisemmin. Kaunis muoto on kaunis tuli se eteen missä yhteydessä vain. Välitön kokemus on puhdas eikä sellaisenaan voi olla väärä. Kinnunen toteaa myös, että estetiikassa on tärkeää muistaa, että kaunis ei välttämättä tuota mielihyvää.¹⁹ Kauneus ei missään tapauksessa ole vaaratonta. Se kylvää ympärilleen myös pahaa. Narkissos kuoli kauneuden tähden, Troijan tuhon aiheutti kaunis Helena.²⁰ Kauneus aiheuttaa verisiä mustasukkaisuusriitoja; kauneus kantaa aina mukanaan varjoa.

Myös Ojanen puhuu kauneuden ja hyvyyden käsitteiden kulkemisesta käsi kädessä. Vaikka kauneuden tavoittelemiseen käytetyt keinot eivät olisi hyviä, silti itse kauneutta voidaan pitää hyvänä ominaisuutena. Mutta kaunis ei olisi kaunista, ellei sen ympärillä olisi jotain vähemmän kaunista, tai hyvä ei olisi hyvä ilman pahaa. Kauneuskin kenties tarvitsee särön näyttäytyäkseen. Ojasen mukaan kauneus on myös ohikiitävää, hetkellistä. Jos aina olisi täydellistä, ei kauneuden hetkiä voisi nähdä. Kauneuteen liittyy kaipaus.²¹ Kauneutta toivotaan aina enemmän; se on saavuttamaton, eeterinen asia. Kuitenkin se on mukana usein huomaamattamme. Minä koin kauniin hetken kun työtoverini hymyili minulle. Koin kauniin hetken, kun oppilaani osoitti taiteellisen herkkyytensä yllättävässä tilanteessa. Pitemmän aikavälin kauneutta voi nähdä vaikkapa toimivassa parisuhteessa, johon kuuluu sopivasti säröjä, mutta kokonaisuus on ehjä. Myös ihmisen elämä voi olla kokonaisuutena

¹⁹ Kinnunen 2000, 156,182.

²⁰ Ibid., 233.

²¹ Ojanen 2001, 70.

kaunis ja tarkoituksenmukainen – vaikka elämä olisi sisältänyt pahoja asioita, jälkikäteen tarkasteltuna niiden merkityksen elämän kokonaisuudessa voi kenties nähdä. Maailmamme rakentuu niin, että onnesta voi joutua kokemaan syyllisyyttä. On helpompi kertoa muille vastoinkäymisistään kuin onnestaan. *Kell' onni on se onnen kätkeköön.*

Maalaukseni *Happiness is not to see* lähestyy onnea ja onnellisuutta kahdelta suunnalta. Tytön silmät on peitetty, koska on hyvin yleistä, että ihminen ei näe onnea joka hänellä on, ja valittaa turhasta. Toinen näkökulma on se, että joku voi tarkoituksella olla näkemättä maailmassa tapahtuvaa pahaa, ja olla tällä tavoin onnellinen. Tässä kehä kiertyy edellä mainittuun tiedon merkitykseen. On joskus helpompaa olla tietämätön kuin tietää liikaa.

Viereinen sivu:

Happiness is not to see | 2008, akryyli- ja öljyväri levyille, 122 x 122 cm.

HAPPINESS

HAPPINESS

HAPPINESS

HAPPINESS

HAPPINESS

HAPPINESS

HAPPINESS

Materiaalin ja tekniikan ilmaisullista leikkiä

Teoksissani materiaali merkitsee minulle tarkoituk-
senmukaisuutta ja esteettistä näkemistä. Käytän
erilaisia materiaaleja sen mukaan, mitä kukin teos
vaatii ilmaistaan parhaalla mahdollisella tavalla
haluamani asian. Kaikkia kuvia ei voi maalata, kaikkia
ei voi rakentaa. Eri tekniikoita ja materiaaleja yhdis-
tellen saan muodostettua monitasoisen kokonaisuu-
den. Maalauksen ohella kollaasi on minulle hyvin tär-
keä tekniikka, ja instaallatiotyypisillä teoksilla saan
näyttelytilan kokonaistettua. Minulle on tärkeää,
että teosten välillä on yhteys, että ne puhuvat samaa
kieltä vaikka ovatkin eri tekniikoilla tehtyjä.

Teoksissani olen pyrkinyt tietynlaiseen yksinkertai-
suuteen niin värien kuin muotojen suhteen. Nautin
öljyvärien liukumisesta toistensa lomaan, maalausta-
pahtuman valumista ja spontaaniudesta sekä pinnan
rakentamisesta. Olen halunnut pysytellä niukassa
väripaletissa, koska maalauksen pintarakenne saa
enemmän tehoa kun värejä ei ole liikaa. Kokonaisuus
muodostuu mustan, valkoisen ja harmaan sävyistä,
mausteenaan punaista ja muita värejä pieninä an-

noksina. Rosoisuus on minulle kaunista – pienet kipsihahmot saavat olla elämän runteleman näköisiä ja myös aihepiireiltään ne kertovat ihmisen heikoista kohdista. Vaikka elämisen jälkiä ihmisessä yritetään peittää, niissä elämä vasta onkin. Hiusmateriaalin käyttö pienoisteoksissani edustaa herkkyyttä ja vahvuutta, tyttönä olemisessa koettuja ristiriitaja. *Seinäkukkanen*-teos henkii ikuista rakkauden kaipuuta; kasvoton nainen jota kukaan ei rakasta. *Tyttöjen väisestä ystävydestä* mustakasvoisine valokuvineen antaa hienovaraisesti ymmärtää, että ystävyydellä on kääntöpuolensa.

Viereinen sivu:

Seinäkukkanen | 2009, sekatekniikka

Oikealla:

Tyttöjen väisestä ystävydestä | 2009, sekatekniikka
(yksityiskohta)

Seuraava sivu:

Sielun pelastaja | 2009, hiili, akryyli- ja öljyväri levyille,
61 x 61 cm

Lopuksi

Charles Baudelairin *Hymni kauneudelle* -runossa taide heijastaa ihmisyyden dualistista kokonaisuutta.

*Sinä tuletko taivaasta, lähditkö helvetistä,
oi Kauneus? Jumaluutta ja hornaa kipunoi
sinun katseesi, sekoitus hyveistä, rikoksista,
hyvin sinua viiniin siksi verrata voi.*

*Ovat silmäsi iltarusko ja aamunkoitto,
sinä levität tuoksuja niinkuin myrsky-yö;
sinun suudelmasi on lemменjuoma ja voitto,
saa pojasta miehen, sankarin heikoksi lyö.*

*Sinä tuletko kuilusta? Tähtimaailmoista?
Sinun hamettasi kohtalo koirana seurailee;
sinä kylvät iloa, kylvät tuhoa, joista
et koskaan vastaa, kätes kaiken hallitsee.*

*Sinä tallaat kuolleita, pidät pilkkanasi,
jalokivistä Kauhu on sinusta viehättävin,
Ja Murha, rakkain kaikista koruistasi,
sinun vatsallasi tanssii elein himoisin.*

*Sinuun, kynttilään, korento lentää sokeana,
sano: "Sinun liekki!" palaa ja räätisee.
Rakastaja armaansa kietoo huohottavana
kuin kuoleva, joka hautaansa syleilee.*

*Sama tulitpa taivaasta, tulitpa helvetistä,
oi Kauneus, viattomuus, epäsiikio hirmuinen,
jos katseesi, hymysi avaa oven, mistä
näen Äärettömään, jota rakastan, tunne en.*

*Jumala? Saatana? Enkeli? Seireeni? sillä
ei väliä, vähentää – sinä samettisilmäinen,
sinä kuningatar, valo, tuoksu, rytmi! – jos millä
voit maailman iljettävyyttä ja painoa hetkien.²²*

²² Baudelaire 1971, 22.

Viimeiset säkeistöt osoittavat, että kauneus saa oikeutuksensa vaikka olisikin sidoksissa pahuuteen. Kauneus tuo ihmiselle hyvää mieltä pelkällä olemassaolollaan, eikä kenties ole välttämätöntä aina miettiä sen taakse kätkeytyviä uhkia. Niistä voi olla tietoinen, mutta nauttia silti kauneudesta täysin siemauksin. Baudelairelle jopa kauneuden illuusio riittää parantavaksi kokemukseksi. Hän suorastaan provosoiden puolustaa valhetta ja immoralismia. Baudelaire ironisoi ihmisen kaksinaismoralistista olemusta. Hänen runoissaan pyhyys, synty ja pahuus toimivat jännitteisenä kokonaisuutena, sillä ihminenkin on hänelle samanaikaisesti jumalallinen ja demoninen. Käyttämällä pahan käsitettä rikkaasti, hyläten kristillisen hyvän ja pahan vastakkainasettelun mustavalkoisuuden Baudelaire tuo ihmisyyden lähelle, totuudenmukaisena ja traagisena. Taide on hänelle hyvän ja pahan tuolla puolen, paluu vapauteen.²³

Myös minulle taide on vapautta, tapa kertoa asioita ja herättää ajatuksia. Taiteen avulla kommunikoin sekä itseni että ympäristön kanssa. Jos minun pitäisi puhumalla kertoa asiat, joita taiteeni kertoo, en tietäisi mitä sanoa. Taide puhuu universaalia kieltä jossa yksiselitteisellä totuudella ei ole merkitystä. Se osaa kaikki kielet, myös sellaiset joita kukaan ei ole vielä keksinyt. Taide on illuusio elämästä.

Viereinen sivu:
Playing life | 2008, hiili, akryyli- ja öljyväri levyille, 122 x 122 cm.

²³ Kunnas 2008, 158–170.

FIELD CIELO
VITA VITA
AGONY FELICITA
GRIEF GALETTE

LIFE VIDA
VITA VITA

FEAR BLISS
TRISTIA ALEGRIA
AGONY FELICITA
GRIEF GALETTE

MORTALE
BIRTHDAY

BIRTHDAY
MEMENTO
PASSAGE

Minua inspiroineet tekstit, kuvat ja keskustelut

Professori Tarmo Kunnaksen kirjoittama kirja *PAHA*. Mitä kirjallisuus ja taide paljastavat pahuuden olemuksesta. Kirja on monipuolinen ja inspiroiva, sisältäen viittauksia hyvin moneen suuntaan kulttuurissa. Kirja rakentaa tarinaa siitä, kuinka pahaan on suhtauduttu eri aikoina ja valottaa pahuuden eri ulottuvuuksia. Kunnaksen tekstistä huomaa, että pahasta ei voi puhua rinnastamatta sitä hyvään. Vaikka tekstikään ei sitä alleviivaa, rinnastus tapahtuu väistämättä lukijan mielessä.

Charles Baudelairin *Pahan kukkia* -runoteos. Olin heti hyvin vaikuttunut siitä ja se on pitkään kulkenut mukanani sekä ajatuksissa että fyysisesti. Pahan kukkien runoissa on siirrytty näkemään kauneus myös kauheudessa ja brutaaliudessa entisen klassisen ja kaunisteleavan kauneuskäsityksen sijaan. Esteettinen elämys koostuu sanavalinnoissa, ruma saadaan kuulostamaan kauniilta ja jopa inhimilliseltä – elämään kuuluvalta, mitä se toki onkin. Kunnaksen teoksessa *Pahan kukkia* -kokoelma nousee esiin monessa kohtaa. Näitä kirjallisia polkuja kulkiessani *Kadonnut raja* -näyttelykokonaisuus alkoi hahmottua.

Keskustelut aiheesta eri ihmisten kanssa. Kiitos tutoropettaja Ilkka Väätti, opiskelutoverit, ystävät. Keskusteluista on ollut apua – pieniä murusia, jotka herättävät suuria ajatuksia. On mielenkiintoista, miten eri ihmiset näkevät hyvän ja pahan ilmenemisen arkipäivän tilanteissa.

Henkinen tutor Jussi Heikkilä. Hänen kanssaan en ole keskustellut hyvän ja pahan aiheista, vaan elämästä yleensä. Keskustelujen myötä minulle on jäänyt kytemään ajatus elämän yksinkertaisuuden ymmärtämisestä – kirkastuneesta olemassaolon tarkoituksenmukaisesta tarkoituksettomuudesta. Heikkilän teosten pelkistyneisyys on myös tehnyt minuun vaikutuksen, sillä olen taiteellisessa ilmaisussani matkalla kohti selkeyttä ja yksinkertaistamista.

Lähteet

Kirjalliset lähteet:

Adorno, Theodor W. 2006. *Esteettinen teoria*. Toim. Gretel Adorno, Rolf Tiedemann. Suom. Arto Kuorikoski. Tampere: Vastapaino.

Baudelaire, Charles 1971. *Pahan kukkia*. Suom. Yrjö Kajjärvi. Helsinki: Otava.

Heidegger, Martin 1995. *Taideteoksen alkuperä*. Suom. Hannu Sivenius. Helsinki: Taide.

Kinnunen, Aarne 2000. *Estetiikka*. Helsinki: WSOY.

Kunnas, Tarmo 2008. *Paha*. Mitä kirjallisuus ja taide paljastavat pahuuden olemuksesta. Jyväskylä: Atena.

Ojanen, Eero 2001. *Kauneuden filosofia*. Helsinki: Kirjapaja.

Internet-lähteet:

Kirjailija ja lakimies Jarkko Tontin verkkosivusto

<<http://www.jarkkotontti.net/blog/esseita-ja-arvostelua/taide-vapaaksi-pauli-rautiaisen-kirjasta-taiteen-vapaus-perusoikeutena-niin-nain-32008/>> 16.4.2009

Nähtävissä myös julkaisussa: Filosofinen aikakauslehti niin & näin 3/2008, s. 107–108.

<<http://www.jarkkotontti.net/blog/esseita-ja-arvostelua/ilmaisunvapauden-uudet-ja-vanhat-uhat-kirjailija-42008/>> 16.4.2009

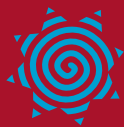
Nähtävissä myös julkaisussa: Kirjailija 4/2008, s. 37–39.

Muut lähteet:

Luoto, Miika 2007. Taiteen estetiikka -luentosarja Lahden taideinstituutissa. 23.11–1.12.2007

Optimisti | 2009, akryyli- ja öljyväri levyllä, 122 x 61 cm

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences